СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXII. | Число 22. | Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 28. січня, 1924.

VOL. XXXII. | No. 22. | Jersey City, N. J., Monday, January 28, 1924. | THREE CENTS

ВИБУХ В КОПАЛНІ ВБИВ 37 ЛЮДИЙ

ДЖАНСОН СИТІ, Илиной, 25. січня. — В вуглевій копалні Мекликток, що є власністю підприємства Крерар Клинч Ковл Ко., наступив під землею страшний вибух копальняних газів, від котрих погибло 37 людий. Ратункові відділи вратували з шиба, в котрому наступив вибух, 8. Зараз по вибуху з копалні вирвалося без ніяких тілесних ушкоджень 20 робітників.

МАЙНЕРСЬКА КОНВЕНЦІЯ

ІНДІЯНОПОЛИС, Індіяна, 25. січня. — Більшість нинішної сесії майнерської конвенції зійшла на дебату над відкликанням чартеру для округа майнерської юнії в Новій Шкотії в Канаді. Дискусія над сею справою почалася несподівано. Лишень вчора большевицькі агенти зробили були протестаційне віче проти уряду конвенції, на якому протестували проти самовільного поведення президії, яка буцімто не допустила до дискусії над викиненєм ново-шотляндського округа з юнії. Тимчасом нині президія не робила найменчого спротиву, коли радикальнійші елементи конвенції хотіли дискутувати над сею справою.

СПРАВА ВИКИНЕННЯ КАНАДИЙСЬКОГО ОКРУГА З ЮНІЇ

Один з канадийських делегатів відповідав на закиди голови майнерської юнії, котрий закидав, що канадийський округ приняв знижку робітничої заплати без боротьби. Делегат заявив, що канадийський округ не міг викликати страйку, бо канадийський закон не дозваляє на страйк так довго, поки жалоби робітників не були предложені до розглянення мировому судови. У відповідь на се Лунс спитав бесідника, чому-ж канадийський округ тепер зарядив страйк не питаючися ні мирового суду ні майнерської юнії. Сей запит змішав бесідника, а вся саля загула оплесками за Луисом. Справа ще не покінчилася, і вона буде дискутована ще й завтра.

НЕПОРІШЕНІ ЩЕ СПРАВИ

Межи другими справами, що ждуть конвенцію, є питанне відношення до Ку-Клакс-Клена, себто чи й на далі заборонити до майнерської юнії вступ усім членам Ку-Клакс-Клена; справа Олександра Говата; та передусім питання умов, які майнери мають поставити підчас переговорів з властителями копалень мягкого вугля, що починаються вже 11. лютого в Джексонвил, на Флориді.

ЮНІЯ ЗА ЗАВЕДЕННЄМ РАДІЯ В КОПАЛНЯХ

Конвенція припоручила свому урядови розглянути ведучися тепер досліди над заведенням радія в підземних копалнях та приказала йому старатися, щоби в усіх копалнях заведено радіові прилади для повідомлювання робітників про небезпеки, якщо лишень досліди покажуть практичність радія для сих цілий.

ЗА ПОДАТКОВИЙ ЗАКОН

ВАШІНГТОН, 25. січня. — Президент Кулидж знова заявив, що він стоїть за проектом Мелона без змін. Тимчасом в конгресі ведуться межи провідниками більшости та менчости торги, в яких републиканці мусіли вже в неодному попустити менчости. Межи иншим зреклися вони податку від телеграфічних посилок та телефонічних розмов.

НАФТОВІ СКАНДАЛИ

ВАШІНГТОН, 25. січня. — Перед стейтовим комітетом, що розслідує нафтові промисли, зізнавав яко свідок Д. В. Зевелі, близький приятель Гаррі Синклера, голови відомої нафтової спілки його імени. Свідок признав, що Синклер позичив бувшому міністрови нутрішних справ Фолови 25,000 долярів, діставши на се незабезпечені векслі (ноти).

Президент Кулидж приказав департаментови судівництва приготовити обжалування проти кождого, проти котрого слідство сенату покаже, що він поповнив злочин.

РОСПРАВА ПРОТИ ПРОГИБІЦІЙНОГО ПРОВІДНИКА

НЮ ЙОРК, 25. січня. — Прогибіційний провідник Андерсон, що стає тепер на суд обжалований за надуживанне своєї влади в Антисалюновій Лізі на свою користь, признався на допити прокуратора, що він обманював товариство на свою користь.

СТАНОВИЩЕ УРЯДУ ДО РОСІЇ НЕ ЗМІНЕНЕ

ВАШІНГТОН, 25. січня. — Білий Дім і департамент стейту дали до зрозуміння, що політика американського уряду до визнання большевицького уряду в Росії остається незмінена, та що заява англійського уряду, що він визнасть большевицький уряд без застережень, не вплине на зміну політики Америки до Росії. — Сенатор Бора видав заяву, в котрій хвалить становище Мекданелда як признаку, що відносини Англії до Росії вже не опираються на злобі.

ЗРІСТ ЗАВОРУШЕНЬ НА ФИЛИПИНАХ

МАНІЛЯ, 25. січня. — Американська поліція дістала вістку, що релігійні фанатики, звані Колорум, перервали всяку комунікацію на дорозі межи містами Плясером та Майнітом та збирають добровольців до боротьби на життє й смерть проти Американців.

З МЕКСИКАНСЬКОЇ ЗАВЕРУХИ

МЕКСИКО, 25. січня. — Воєнний департамент доносить, що боротьба коло міста Мореліі, столиці мексиканського стейту Мічоакана, де 600 федеральних жовнірів боронються проти 3,000 повстанців під проводом Естради, ведеться далі, та що в бою під містом погиб генерал повстанців Буельна.

З хвилею, як американські кораблі відпливли з мексиканських вод, коло Тампіко появився знова збунтований мексиканський воєнний корабель Саратоса.

ПАРАДНИЙ ВІЗД ДО ВЯЗНИЦІ

З Атлянти, в стейті Джорджія, доносять, що до місцевої федеральної вязниці заїхав просто тріюфальним походом Джордж Ремас, міліонер, що зробив свої міліони на ломанню прогибіційного закона, та його 11 товаришів. Їхали вони зі Синсинаті спеціяльним поїздом серед забави, в котрій провід вів провідник шайки, котрий тепер має сидіти 2 роки та заплатити гривни 10,000 долярів. Його товариші засуджені були на 15 до 18 місяців та на грошеві кари від 1,000 до 5,000 долярів. При вступі до вязниці мусіли вони зречися своєї служби й діяментів. Джордж Ремас каже, що нічого йому так не жаль, як того, що не буде могти купатися в своїй куделі, що його коштувала 100,000 долярів.

СВЯТКУЮТЬ СМЕРТЬ ЛЕНІНА

Ряд московських товариств та організацій в Ню Йорку оповістило, що в день похоронів Леніна будуть святкувати та не будуть працювати.

ВІДПЛАТА.

Одна чаопись в місті Кейбридж, в стейті Месечузетсі, оголошує нагороду в сумі 10 долярів тому, хто придумає найкраще образливе слово для прихильника прогибіції. Є се видно відплата за недавно проголошений конкурс за придуманне образливого слова для того, що не помимо прогибіційного закона. В сьому конкурсі дали 200 долярів нагороди одній жінці, яка придумала слово "скафло", себто людину, що кпить собі зі закона.

ОРИҐІНАЛЬНИЙ ЮВІЛЕЙ

Московська "чрезвичайка" (че-ка) святкувала дня 8. грудня м. р. пятилітній ювилей свого істнування. У великій салі клюбу ім. Дзержінского десяток найвиднійших совітських достойників виголосило привітні промови, в яких славили заслуги чрезвичайки. М. и. промовляли: Дзер?інский, секретар ЦИК-а Союза Сов. Соц. Республик Енукідзе, голова московського губ. суду Смірнов, прокурор Шевардін, Стеклов, чекісти Лаціс і Бреслав, поет Бедний і багато инших. Потім відбувся концерт і бенкет. Шкода, що для достойного звеличання ювілятів і піднесення настрою, спірітисти не викликували духів міліонів громадян, вимордуваних чрезвичайкою на просторах кол. Росії.

ВІДКРИТТЯ ФЕНІКІЙСЬКОГО КОРОЛІВСЬКОГО ГРОБУ

"Таймс" сповідомляють з Байрута, що вчений Монте натрапив при розкопах на назвичайно великий королівський гріб. У тім місці стояло в старині фенікійське місто Біблюс. Гробовець цей то кілька кімнат. Походить із XIII. ст. перед Христом.

БУДЕННИЙ НАСЛІДНИКОМ ТРОЦЬКОГО.

З причини недуги Троцького генерала Буденного іменовано наслідником його на становищі совітської армії.

ЮВИЛЕЙ РАДІЯ.

У паризькій Сорбоні відбулась урочиста Академія з нагоди 25-літньої річниці відкриття радія. Крім винахідниці Кірі були присутні президент Мільран, професори університету й багато осіб з наукового світа. Винахідницю вітав Сорбони. У відповіди подала вона історію відкриття радія. Потім промовляв Мільран.

ДОЛЯ ЛЮНАТИКА.

Люнатики, це люде котрі у місячну ніч лазять по хатах і по крівлях, і не знають що роблять. Коли крикнути, пробуджуються і падуть. Англійські часописи пишуть, що недавно у Льондоні одна жінка побачила у ночі крізь вікно чоловіка, як злазив із даху. Думала, що то злодій, тому облила його водою. Та це був люнатик. Він від води пробудився й з великої височини впав на землю й згинув. Люнатика годі виличити, але найкраще оставити їх у спокою.

СКІЛЬКИ ВАРТА ЧЕХОСЛОВАЦЬКА ДЕРЖАВА.

Все майно у Чехо-Словаччині, цебто всі поля, всі доми, ліси, фабрики, залізниці й взагалі всі вартісні речі мають загальну вартість 95 міліярдів чеських корон. Довгу має Чехо-Словаччина 44 міліярди чеськи корон.

СКІЛЬКИ ВИННІ ЕВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ АМЕРИЦІ?

Винні 5,970 міліонів долярів за позички і 1.088 міліонів долярів за проценти, отже загалом около 7 міліярдів долярів. З цього найбільше винна Франція, а саме 3,917 міліонів долярів, отже більше як половину.

13-ЛІТНИЙ ХЛОПЕЦЬ ВАЖИТЬ 165 КГ.

В одній місцевости у Франції живе 13-літний хлопець, що важить 165 кг. Він високий на 1 метер 65 сантім. На сорочку для його треба 7 метрів полотна. Хлопець той селянський син помагає своїм батькам в господарстві.

ЖІНКА ПАПОЮ ПОГАНСЬКОЇ ВІРИ

В Азії є віра, що зветься ямайська. Головою лямайської церкви є жінка. Цієї жінки не місіє ніхто бачити, хто не є лямайської віри.

ВІДКРИТТЯ СТАРОДАВНИХ ГРОБІВ ЖИДІВСЬКИХ ЄВРЕЇВ

Недавно арабські робітники, які працювали недалеко потока Кедрон, натрапили на стародавні гроби жидівських евреїв з епохи Махабеїв. На саркофагах були ще виразні металеві написи, які подавали назвиська евреїв та їх степень в жидівській ієрархії.

ДУХОВА ВЛАСНІСТЬ.

В Парижі опрацьовується законопроект про охорону теоретичних відкрить, який стане опісля основою до інтернаціональної конвенції великого значіння. Досі хоронено всюди законами технічні винаходи і фабрикати; натомість не мали ніякої охорони чисто теоретичні відкриття, які часто були підставою технічних винаходів та фабрикатів.

НОВИЙ МОСКОВСЬКИЙ ЦАР

Французькі часописи доносять, що російська еміграція коронувала великого князя Миколу Миколаєвича на царя всеї Росії. Коронація відбулася в пивниці помешкання великого князя Бориса.

БОЛЬШЕВИКИ ПРОТИ РІЗДВЯНОЇ ЯЛИНКИ.

Совітські власти заборонили продажу ялинок, бо кажуть, що не треба поширювати "християнських забобонів". Мимо тої заборони на базарах було багато ялинок, які скваплю розкуплювано, хоч були дуже дорогі.

БЕЗРОБІТТЯ ІНТЕЛІҐЕНТІВ В ОДЕСІ

В Одесі було 1. липня ц. р. 1,061 безробітних робітників освіти, дня 1. жовтня цифра ця побільшилась до 1,575. Організовано державою кваліфікаційну комісію для відбору безробітних, придатних для посилки на роботу. За три дні комісія пропустила 633 душ.

ПОВСТАНЦІ.

Совітські газети подають відомости про напад на радянських урядовців повстанчої ватаги, що оперує в районі Фундуклеївки.

СМЕРТЬ ТЕТМАЄРА.

Дня 27. ц. м. в Кракові помер відомий польський маляр Володимир Тетмаєр, в 61 році життя.

ПРЕМІЄР МЕКДАНЕЛД КАСУЄ ТАЙНУ ДИПЛЬОМАТІЮ

ЛОНДОН, 25. січня. — Британський премієр Ремсей Мекданелд заявив, що за його влади не буде тайної дипльоматії. Його правительство буде подавати до прилюдного відома хід нарад, переговорів, постанови, договори й умови про зносини з другими державами, оскільки се тільки буде в даних умовах можливе і допустиме.

Се початок закордонної політики Мекданелда.

Другою справою буде Ліга Народів, до якої він хоче допустити Німеччину і признати їй ширші повновласти.

УБИЛИ ФРАНЦУСЬКОГО НАЙМИТА

ЛОНДОН, 25. січня. — З Берліна повідомляють, що в місті Аденав, у Реннції, убили німецькі націоналісти провідника сепаратистів, Шліхта.

СПІР ІЗЗА ПІДВИШКИ ПОДАТКІВ

ПАРИЖ, 25. січня. — У французькому парляменті повстала велика буря наслідком предложення премієра Пуанкаре, щоб усі податки підвисшити о 20%.

З уваги на те він тепер хоче зменьшити підвишку на 10%.

ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНА ПІДПИСАЛА ДОГОВІР З ФРАНЦІЄЮ

ПАРИЖ, 25. січня. — Нині підписав тут премієр Пуанкаре і чесько-словацький міністер закордонних справ Бенеш договір між Францією і Чехо-Словаччиною.

ВОЗДУХОПЛАВ ДЛЯ АМЕРИКИ

ФРІДРІХСГАФЕН, Німеччина, 25. січня. — Великий воздухоплав З Р — 3, який тут побудовано для Злучених Держав, має відлетіти до Америки у квітні сього року.

ВІДКЛИКАННЄ АМБАСАДОРА У ВАШІНГТОНІ

РИМ, 25. січня. — В тутешніх урядових кругах заявляють, що італійське правительство відкличе свого амбасадора у Вашінгтоні, Кастані, а іменує на його місце Романа Авеццану. Причиною сеї зміни є невдоволення італійського правительства з обмеження іміграції в Америку.

СОЮЗ ПРИЯЗНИ ІТАЛІЇ З ЮГОСЛАВІЄЮ

РИМ, 25. січня. — Сюди прибув югославянський премієр Пашіч і міністер закордонних справ Нінчіч, щоб тут підписати з італійським правительством союз приязни двох держав.

На зелізничій стації привитав їх премієр Муссоліні разом з другими членами кабінету.

Вони тут останутья до понеділка.

Сей договір, як тут кажуть, є рівновагою проти договору Франції з Чехо-Словаччиною.

РОЗПУЩЕННЄ ІТАЛІЙСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ

РИМ, 24. січня. — Король Віктор Емануїл підписав декрет про розпущенне італійського парляменту.

ПЕРЕД ВИБОРАМИ В ІТАЛІЇ

РИМ, 25. січня. — Вибори до італійського парляменту будуть дня 6-го квітня с. р.

Фашісти приготовляються вже до виборчої агітації. В понеділок буде тут нарада їх лідерів у сій справі.

ПЕРЕЛЮДНЕННЄ В ІТАЛІЇ

РИМ, 24. січня. — Минулого року виемігрувало з Італії до других країв 400,000 Італійців. З того лише 58,000 виїхало до Злучених Держав.

ПОХОРОН ЛЕНІНА В НЕДІЛЮ

МОСКВА, 25. січня. — Похорон Леніна не буде завтра, але аж в неділю. Йому будують мраморний гробовець на Червоній площі, а що земля дуже замерзла, робота іде поволи і не буде ще в суботу скінчена.

Його тіло похоронять в неділю у гробівці, де буде його видно.

Комісар здоровля Семашко заявив, що російське правительство постарається о крематорію і спалить його тіло найдалі до року.

ЗДЕРЖАННЄ КОНЦЕСІЙ В РОСІЇ

МОСКВА, 25. січня. — Конгрес російської (тепер, федеральної) комуністичної партії приняв гадку Зісовєва, голови „комінтерна" (комуністичного інтернаціоналу), щоби здержати дальше признавание концесій заграничним капіталістам.

ПОБІЛЬШЕННЄ РОСІЙСЬКОЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ

МОСКВА, 25. січня. — Число членів російської (тепер, федеральної) комуністичної партії має бути подвоєне. Тепер їх меньше як 400,000, а небаром партія має приняти нових членів і збільшити число до 750,000 членів.

ПОЛЬСЬКИЙ БАНК ДЛЯ ВИДАЧІ БАНКНОТІВ

ВАРШАВА, 25. січня. — В понеділок 28-го с. м., польський уряд отворить підписку на уділи польського банку, що буде видавати нові банкноти („злоті", які номінально мали-б вартувати по 19 центів).

Підписка буде виносити 100,000,000 „злотих", з чого польське правительство зложить тільки четвертину, а три четвертини можуть розкупити приватні люди, навіть чужинці, одначе кождий уділовець не може мати більше уділу, як на 100 злотих, то є $19.30.

Наколиб приватні люди не підписали до 31-ого марта с. р. 60% уділу, то польський уряд побільшить свій удів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЗА СОЮЗ МЕЖИ ЮНІЯМИ.

Конвенція американської майнерської юнії, що відбувається тепер в Індіянополисі, розкрила дуже непідхлібні річи про відносини між американським робітництвом. Нагодою була дебата над союзом між майнерською юнією та ріжними юніями зелізничих робітників.

Потреба союза межи майнерами а зелізничниками добачували здавна і говорено про се немало на попередних конвенціях майнерських та зелізничих юній. Наочно побачили потребу такого порозуміння підчас минувшорічних торгів межи майнерами мягкого вугля та властителями копалень, коли страйкуючі майнери мусіли спокійно дивитися, як юнійні зелізничі робітники возили вугля, добуте страйколомами. Уряд майнерської юнії старався запобігти подібним явищам на будуче, довести до якоїсь умови межи зелізничими юніями та майнерською, але всі ті зусилля, як показують звіти урядників майнерської юнії, зійшли на ніщо.

Та найсумнійше з усего се були другі закиди, піднесені проти зелізничих юній з нагоди сеї самої дебати. Юнійні організатори в своїй тяжкій праці коло зорганізовання майнерів у Вест Верджінії мали несподівано натрафити на опір навіть серед зелізничих юній, які мають теж мати копальні вугля і в них придержуватися засади неюнійної праці. Виходилоб таке, що зелізничі юнії з одного боку побиваються за право організації, примушують властителів зелізниць говорити лишень з юніями, пятнують всякого робітника неюнійного яко скеба, а рівночасно на другий бік противляться організації в юнії майнерів, працюючих в їх копалнях.

Коли сі закиди правдиві, то майнерська юнія добре зробила, що витягнула на божий світ сих нових оборонців прав робітництва. Тепер конвенція зелізничих юній хочби для загоєння скандалу, буде примушена покласти конець сим ненормальним умовам, які своїм невидимим вістрем звертаються проти засади юнійної організації робітників.

ЛОЙД ДЖОРДЖ ЗАПОВІДАЄ НЕВДАЧУ ФРАНЦІЇ І ПОЛЬЩІ.

Бувший британський премієр Давид Лойд Джордж у своїй кабльованій статті до нюйорського дневника „Ню Йорк Америкен" з 20. с. м. різко критикує політику Франції у відношенню до Німеччини і заповідає нову катастрофу для Европи, якщо другі держави не перепинять сеї французької політики.

Він каже, що Франція у звірський спосіб знущається над побитим 70-міліоновим німецьким народом, та що жаден нарід, який має самопошану, не допускався би такого знущання над побідженим і ослабленим народом.

Далі пише Лойд Джордж, що французька заборча політика труслива і глупа.

Посторонки, якими Франція звязала Німеччину, каже Лойд Джордж, трїснуть, а тоді повстане обурений і розлючений німецький нарід, а Франція несподівано помітить, що всі її приятелі її кинули.

Франція не має гроший, пише він, щоби сплачувати довги Англії й Америці, але має на оруженє і приготовлюванне европейських держав до війни проти своїх ворогів.

Він пише так:

„Що сподівається Франція осягнути своєю політикою? Замісць Росії, Великої Британії, Італії і Злучених Держав на другий раз вона мати-ме по своїй стороні Чехо-Словаччину, Польщу, Югославію і Румунію. Так вона числить. Що за розум державний!

„Якби знову прийшло до війни між Францією і Німеччиною, одно слово Росії зневтралізувало би три із чотирох її теперішних аліянтів. А навіть якби Росія була німа, жаден польський, чесько-словацький або румунський державник не важився би посилати свої війска до наїзду Німеччини, знаючи, що страшна російська армія стоїть на другому боці границь, повних ран. Польща держить Вильну і Галичину і часть Білоруси (забув про Холмщину, Волинь і Полісся. — Ред.), про які мусить думати. Росія не дуже вдоволена, що сі території в польських руках.

„Що сталось би, якби Польща вислала свої війска до Німеччини на домаганне французького генерального штабу?

„Осталась би меньша Польща, до якої могли-б вернутись решітки тої армії. А щодо Чехо-Словаччини, то Чехи окружені 3,000,000 Німців у своїх власних границях на заході, а 7,000,000 ворожих Мадярів на півдні".

Вкінці каже Лойд Джордж, що Франція покинула своїх союзників, котрі помогли їй побідити у світовій війні, відібрати Альзацію і Льотарингію, і побільшити свої кольонії. А вона тепер бере собі на союзників ті малі европейські держави, котрих таксамо її союзники освободили.

Всі ті успіхи Франції і тих малих держав, кінчить Лойд Джордж, загрожені пустою заборчою жаждою французьких політиків.

„РАЗНОГЛАСІЯ" МІЖ БОЛЬШЕВИКАМИ І ДУХ ІВАНА ГРОЗНОГО.

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

Свобода преси — це попри свободу слова і зборів найважнійший вентиль в політичнім життю. Є прямо виключеним щоби в якійсь більшій організації політичній, хочби це була лише така держава, як недавна Чорногора — могли всі думки суспільности плисти лише одним руслом, бож вже лише само істнованнє поодиноких заводових груп спричинює істнованнє ріжних інтересів, котрі скорше чи пізнійше мусять попасти з собою в конфлікт.

Большевицькі фанатики стали на иншім становищи і вони признали себе прямо за „ізбранну" — вправді не Богом, але історією — партію, до чого певно не мало причинився факт, що в тій „ізбранній" партії грають „ізбранну" ролю власне приналежні до „ізбранного" народа.

А яко „ізбранна" партія вони задекретували, що їх символ віри, що канони їх партійної церкви суть одинокою і сущою правдою, котра не підлягає ніяким сумнівам і що до котрої „нє полагается" ніяка критика. „Паслушать і не разсуждать" це провідна думка большевицького уряду перебрана по прямій лінії від царського деспотичного правительства.

Отця тактично-політична максима большевицьких олігархів практикується вже ось семий рік і не можна сказати, щоби вона їм не виходила на здоровє. „На всіх криках всьо мовчить" — як за Тарасових часів перед 80 роками; мовчить в пресі, мовчить і в публичному життю, о скільки про нього мож говорити там, де лиш одна кліка взагалі може мати щось до говорення.

На 150 міліонів людности совєтської держави є лише 300 тисяч вірних, приналежних до единоспаситєльної, політичної церкви, а всі прочі міліони — се всьо політичні „оглашеннії", котрі не то, щоби мусіли виходити лише при важнійших священнодійствіях з большевицької святині, але котрі взагалі до вступу до неї не мають.

При помочи надзвичайного незнаного доси в історії людскости, терору і при помочи рівнож нечуваної і небаченої доси шпіонажі та провокаторствоу (рівнож талан одідичений по царськім правительстві, лише, що незакопаний в землю як у лінивих евангельських дів, удалося доси тій зникаючій меншости удержати тих 150 міліонів в рабськім „повковенію", „молчанію" і „ нерозсужденію".

Но — але і тих 300,000 „ізбранників" також не з каміння, і вони бачать, відчувають та думають. Борше, чи пізнійше мусіло прийти до „разногласій", до поділу ось хочби на прихильників „непа" (нової екон. політики) та на його ворогів се-б то на визнанців більше строгої большевицької обсервації.

Правда, що большевики завели дуже здорову інституцію в своїй партії — а то „чистку", при помочи котрої вони цілими фірами виметують з неї всіх, що підпали хоч би лиш в підозріннє партійної єресі.

Але і цего ще замало: еще між ізбраннійшими з ізбранних, межи партійними „ізбранними воєводами" мусить преці звичайним ходом річей прийти до зрізничковання поглядів, а тоді вже і причина до тертя, до безмежних дискусій, а далі і до ворожнечі готова.

Після всього того, що до нас хоч би вже через большевицьку пресу доходить — большевицька партія прийшла вже до того степени розвою, на котрім зрізничковання поглядів пішло вже так дуже далеко, так що мусить з елементарною силою прийти до вибухів, до катастрофи. Не далека вже може бути та хвиля, коли большевицькі „монтанярди" (так звались крайні ліві підчас великої французької революції) пішлють модерних російських жирондистів вправді не під гільотину, але під не менше шкідливу для здоровля „стенку".

Ті більшого і острійшого рода „разногласія" між большевицькими передовими політикерами виявилися передовсім з нагоди розпорядку Центрального Комітету рос. ком. партії, котрим заборонено творенне якихнебудь груп у нутрі тоїж партійної організації. Цей розпорядок стверджував недвозначно, що такі групи оперті на відмінних поглядах творяться, і що ті погляди для начальної комуністичної команди — небажані.

Один з головних большевицьких „махерів" — Сталін виголосив в першій половині грудня м. р. в Москві промову, в котрій виступив яко оборонець дотеперішної карности і сліпого послушенства в рядах рос. ком. партії, а промова та майже показувала пальцем, де і що псується — в не данській сим разом, але в большевицькій державі. — Добродій Сталін говорив іменно про се, що у нутрі самої партії повстали групи, котрі є в суті річи властиво антікомуністичними, що серед робітничих мас, що стоять поза партійною організацією шириться рівнож протикомуністичний настрій, та що серед селянської людности зникло всяке довірє до комунізму. Одиноким ратунком після думки Сталіна булоб **привернення в повнім розмірі давного, війскового комунізму.**

На тім тлі почали ріжні большевицькі головачі на сторінках московської „Правди" — водитися за чуби. Появилися нові назви — доси в большевицькім жаргоні незнані: от як нпр. „стара ґвардія". Піднесено обвинувачення що кількох проводирів, котрі ще з самого початку захопило всю власть в свої руки — править і урядує цілком самовладно і самовільно та сутроює всі вибори партійні так їм потреба.

Також і межи самими партійними головачами зазначились великі ріжниці в поглядах. І так: Криленко, Преображенський, Смірнов, Сапронов виступили гостро проти згаданого повизше розпорядку Центрального Комітету (на чолі котрого станув тепер на місце Сталіна — Каменев) — забороняючого творенне груп в нутрі комун. організації. Далі Зиновєв протиставив кличеви залізної руки — клич демократичної політики, котра подібно як „неп" в послідних двох роках — розвільнила би дещо наложені узи та обмежила дещо виключно комуністичне панованнє.

Та сварка еще дещо загострилась, коли Сталін особисто заатакував Троцького, котрий частинно підпер опозицію. Сталін не лиш що закинув Троцькому дволичність, так як в Центр. Комітеті чолосував за забороною нових груп, а потім у відкритім листі шукав зближення з противниками Ц. Комітету; Сталін підніс ще і це, що Троцький не має властиво права причислювати себе до „старої ґвардії", так як він пристав до большевиків зглядно досить пізно. Урядове „політичне бюро" рос. ком. партії виступило рівнож проти згаданого листа, так як його оголошено без відома Центр. Комітету.

Незадовго потім виступив в „Правді" **Копилев** з великими жалями з нагоди цих псорів, та підніс, що вони лише піддержують серед людности думку, що **між комуністичними провідниками є 99 процентів Жидів, а 100 процентів лайдаків.** Тепер знову найновійші вісти з Москви подають ось що:

„В нутрі московського правительства вибух конфлікт. Троцький виступив дуже рішуче проти одної части членів правительства. Цей розкол перейшов також на червону армію. Воєнна академія, командант звязкової лінії, штаб для особливих поручень московської воєнної области, танкова дивізія та дивізія кавалерії станули отверто по стороні Троцького. Є се початком розколу в червоній армії. Також центральний комітет укр. комун. партії висказав Троцькому свою симпатію і станув через це в опозиції до московського центр. комітету.

„З уваги на чимраз далі ідучі тенденції дорозколу — цей послідний комітет іменував ославленого кровопійцю Держинського поновно головою „чеки", котра тепер зоветься головним політичним управлінієм. Від тої хвилі поновилися знову масові арешти так в Москві як і на провінції. Держинський вислав вже знову сотки людей на Сибір. Однак зі всього видно, що навіть через нові акти террору не дасться усунути свіжо вибухлі крізи в рос. комуністичній партії".

Такі найновійші вісти в середній Европі про ситуацію у большевицькім гнізді шершенів.

Заки однак отця допись дійде до Америки можуть тамтуди надійти в телеграфічній дорозі ще більше сенсаційні або бодай докладнійші вісти.

Всеж такие ріжниця між „війсковим террором" з перед пятьох чи чотирох років а теперішним, а то іменно: що до предмету. Перше терроризовано людей, що і не кандидували на достоїнство бути комуністами, але противно — рішучо стояли проти тої політичної секти, зглядно були хоч би лиш „підозрілі" о таку ворожнечість.

Тепер **террор** звернений таки **проти своїх найблизших,** котрі однак позваляють собі бодай в дечім мати иншу думку від імілющих власть головачів.

В державах деспотично-тиранських (як нпр. давна Туреччина та Росія у 18 віці) найнебезпечнійші, бо майже все успішні були так звані **„палатні революції".** Не хочу бути фальшивим пророком, але здається мені, що власне така революція грозить в недалекій будучности і властелипам у кремлівській палаті. Не легко обезпечитись від тих, що в самій палаті сидять, або власне ту палату охоронювати мають. Не дармож послідними часами має по коридорах Кремля волочитись ночами окровавлена постать Івана Грізного. І може повторитись історія зперед 130 років, лише у відворотнім порядку, а то: що московські жирондисти московських монтанярів під гільотину — хочу казати „під стенку" пішлють...

Клим Обух.

ОДНОРІЧНИЙ ПРИРІСТ.

Річний фінансовий звіт, предложений урядом Українського Народноого Союза стейтовим урядам, показує, що на початку 1923. року наша організація мала в посмертнім фонді 478,285 долярів 45 центів, в резервовім фонді 171,377 долярів 38 центів, в запомоговім фонді 19,493 доляри 67 центів, а разом (з трома другими фондами) мала всего маєтку 827,966 долярів 35 центів.

При кінці 1923. року Український Народний Союз мав уже: у фонді посмертним 572,085 долярів 22 центи; у фонді резервовім 187,664 доляри 25 центів; в фонді запомоговім 29 тисяч 4 доляри 44 центи; а разом з трома другими фондами мав усего маєтку 983 тисячі 978 долярів 81 центів.

Рахунки вказують отже, що за 1923. рік Український Народний Союз збільшив свої маєткові засоби ось так: фонд посмертний о 93-тисячі 799 долярів 77 центів; фонд резервовий о 16 тисяч 286 долярів 87 центів; фонд запомоговий о 9 тисяч 510 долярів 77 центів. Цілий маєток Українського Народного Союза зріс за сей рік о 156 тисяч 12 долярів 46 центів.

Очевидно, приріст маєтковий значить всі доходи по відтрученню біжучих видатків. Які поважні були сі видатки, ми мали нагоду бачити вчора з розрахунку річних запомог.

Члени Українського Народного Союза можуть з гордостю поглянути на те, як їх організація в рік платить сотки запомог, а рівночасно зростає в маєтку о півтора сотки тисяч долярів.

НАСЛІДКИ БОЛЬШЕВИЗМУ НА УКРАЇНІ.

Харківська большевицька урядова газета „Вісти" у виданню з 16. грудня, 1923, подає цікаві подробиці про релігійний рух в деяких околицях України.

Читаємо там:

Істнує дивна казка наших днів — по шпальтах нужденної преси Волині й Поділля. Кожний український патріот мусить радіти: наша прозаїчна дійсність, доба боротьби з неписменностю і релігійними захопленнями, доба калькуляції і хронокартки ще не убили стару поезію українського народу!...

По старій любарській дорозі в осінню негоду по болоті чвалають натовпи селян. Довгими валками сунуть прочане. Ідуть босоніж, з великими клунками на плечах. У кожного в руці пучечок свіжої травички, сонка, свічечка, іконка.

Ідуть вони до села Калинівки (межи Винницею і Козятином), де обявився чудесний хрест. На роздоріжях, де стоять хрести, натовпи зупиняються ,падають навколішки, чепурять хрест мережаними рушниками, перевеслами із сосни та травички і сунуть далі.

Від села до села сунуть юрби; збільшуються в кожнім селі і рушають далі — до Калинівки, до місточка Любара, до другого хреста. Тут горить цілий день і цілу ніч понад 200 свічок і стоять навколішках юрби старих жінок, дітей, молодиць із немовлятками на руках...

„Калинівський хрест" тече, запливає крівавицею, що її збірають і розпродують, бо вона живуча і цілюща. „Любарський хрест" тільки оновлений і біля старої голови Ісуса виникла йому нова головонька, що виблискує свіжою фарбою і моляться на те диво і вірують...

Як збіраються юрби? У селі виникають людці, що наказують спекти 40 пирогів і передати їх у сусіднє село. Там пироги зїдають і при тім розповідають про чудо в сусідньому селі. Це село повинно спекти вже 80 пирогів, котрі передається в дальше село і т. д. геть по Житомирській окрузі й далі. Попи ні сном ні духом не винні, — попи осторонь. Їх бережуть. Це робить сама стихія народня. Раніш було трохи інакше. Раніш тільки поновлялись ікони. Тепер це вже перейдена стадія. Від окремих епізодичних випадків перейшло **до масового руху.** Почались **„христові походи".** Кожен бере деревляного хреста і несе. Носії хрестів ходять не мовчазними юрбами, а співають „Спаси, Господи, Миколая Миколаєвича". Інколи згадують Михаїла. Переказують собі, що сам „ґенерал Вранґель" приходив до Калинівського хреста в червоній черкесці, молився і обіцяв та присягався словом своїм баронським „визволити народ і землю руську". Біля хрестів селяне бачать людей у свитках, але з інтеліґентськими, панськими обличами. **Ці люде розповідають про шкоду радянської влади і єдиного податку.**

Сунуть натовпи дівчаток на Калинівку з ріжними дарунками, з розплетеними косами; йдуть за сотні верстов. За ними плентаються сліпі каліки, недоріки, старчихи, ріжні непевні прохачі. Грабують прочан на нічлігах та в дорозі. Раз якось коло „Калинівського хреста" звідкись узявся якийсь „Післанець неба". Йому накидано всякої всячини, що її вночі потайки вивезено і — спродано у Бердичеві.

По дорозі в Калинівку натовпи знаходять **трупи.** Це здебільшого трупи дівчат, жінок та дітей. В руках їх записка: „Я сподобалася бачити Господа Бога. Вміраю, бо смертний бачити його не може. Молітеся й славте всечесне і велике імя його" і т. п.

Біля Калинівки починається щось неймовірне. Прочане, забувши „страх Божий", розпочинають бійку за черґу до хреста. Гинуть у тій веремії знов дівчата, старі жінки, діти. Кожна нова валка лишає **кілька трупів біля святого хреста.**

Вертаючись додому прочане гинуть від пошестий. У селах, що подорозі до хреста: Пятці, Слободишах, Троянові, Залізняках почалась пошесть тифусу, крівавиці, пранців, що нечувано поширились. **Почали мерти сила люду, особливо дітей, котрі раз-у-раз бігають до хреста.**

Ходять поміж прочан ріжні люде. Ось ґевал Рязанець 12 хрестиків і приказує:

— „Адін раз в месяц с началом вочію відності новой луни прилажівалис (хрестики) ко кресту, к самой той ранкє, откуда текла Хрістова кров. От всякіх болезней еста ані помоч дают!"

Ось ходить дядько з села Салника, обмотаний воловою кишкою з самогоном.

— „Гей, хахол, налей „Канкі" — замовляє Рязанець. „Канка" — це вода, чудесно перемінена у вино чи пак у самогон (бо „Кана Калинівська" заміняє тепер „Кану Галилейську").

А ось якась непевна тіточка-сестричка пропонує:

— Ось собачий шпіг від сухот!

— А оце котячий мозок з шафраном, щоб плоду не було!...

— А це... А це...

Є в баби сушені опеньки, мухомори, любисток, ліпчиця, ріжне коріння... од крівавого опира, кучерявого бомсюра, гусячого помору, печінка з чорного кабана від курячої сліпоти, тощо.

— На-а-а-а-ступили останні дні! — тундосить якийсь пройдисвіт, один з труці.

— А покаяння нема! — підхоплює другий з трійці.

— Дайте православні, дайте не минайте, не мине вас джума... — закінчує третій легейдур.

Продають тут і кров, що „з хреста накапала". Що це за кров, хто його зна?...

Останні відомости — продавець „крови" вже арештований у с. Заґужі на Країловщині, а Винницька амбуляторія венерична повнісенька якихось „дівчат", для котрих навколо по селах варять ліки: петрушку, кмин, деревій, вінича і дурман під покришкою.

І ще вістка: „Калинівський хрест" зник. Хтось зрізав і вкрав чудесного хреста. Слідство довело, що в ніч на 1-ого грудня злодії приїхали до хреста фірою, котрої сліди ведуть до с. Сальника. З цього приводу в селах Сальник, Ольхова, Павлівка були сходи селян, які висловили завдоволення, що хрест щез, бо прочане геть витоптали їм поля.

Тоді крамарі, жебраки та злодії подалися з Калинівки на „Сафатову долину" у Зведенівці, Шпиківського району, на Поділлю). Ще недавненько була тут звичайнісенька сільська тиша, де громадський чабан пан череду, як несподівано звалилася там юрба богомольців. Стали вгинатися спини хрестоносців під тягарем дубових хрестів і „Сафатова долина" поросла хрестами, як лісом. І горе селу, що посміє не дати туди свого хреста! На кожнім хресті напис: „Сей хрест спорудила молодь такого то села"...

Хрести ставляться не як попаде, а по певному пляну, щоби уся зя безліч хрестів уявляла з себе здалека один величезний хрест. Тут працює чиясь вміла рука.

А то ще пишуть про „Тайні вечери" на які запрошують і священиків. Там не тільки їдять, а ще й **балакають на теми політичні, радянській владі противні".**

НЕМА ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ НА УКРАЇНІ

Харківські "Вісти" містять дописи про брак підручників на місцях. Подаємо одну таку допись: "Хорольські професіональні спілки відкрили дві школи ліквідації неграмотности. Утримуються ці школи виключно на кошт спілок. Лікбези (ліквідація безграмотности) охопили коло 96 проц. всіх неграмотних членів спілок. В середині вересня був перший випуск слухачів лікбезу. Але лихо в тім, що в школах немає українських підручників. Де взяти підручників? Школи сидять без книжок. Всі хвилюються. Ні контори ні кіоски нічого не мають і не можуть придбати. Профспілки гукають: де взяти підручників? І гіркою іронією здаються в нас у Хоролі слова про ударність роботи по боротьбі з неписьменністю. Де взяти підручників? — Профспілки Хорольщини чекають. Дайте продайте книжку для школи лікбезу!"

ДОПИСІ

БОФФАЛО, Н. Й.

Падолистове свято.

Дня 25. падолиста, в неділю, наша парохія святкувала пяту річницю національного свята незавнисимости Галицької України. Службу Божу відправив о. шамбелян К. Курилло, поважаний і улюблений через свою громаду місцевий душпастир. На Службі Божій о. шамбелян виголосив вельми патріотичну проповідь, якою порушив серця всіх, що були в церкві. На цій торжественности був у нашій церкві Др. Целевич, який брав участь зі всіми вірними в цім національнім святі. По Сл. Божій хор під управою п. Осипа Заремби відспівав „Боже великий Єдиний Україну спаси" а відтак почалася панахида за поляглих героїв, які положили свої буйні голови і молоде життє за незавнисимість України. Всі, що були в церкві, а також Др. Целевич похилили голови, віддаючи поклін поляглим героям і разом з хором співали „Вічна память". На тім закінчено першу часть національного свята в церкві.

Пополудни, в тім самім день, в означенім часі, відбулося у нас віче в справі допомоги рідному краєви. Віче отворив о. шамбелян К. Курилло, коротком але патріотичною бесідою, а по вибраню вічевої президії представив зібраним бесідника Дра Целевича, який зараз забрав голос. В своїй двогодинній бесіді висказав і пояснив зібраним теперішнє життє наших братів, які коротають своє життє під багнетом польського жандарма. Зібраним кров стинялася слухаючи про знущання, кривди, голод і скитання по тюрмах невинних людий, які нічого більше не хотять лише волі, котра кождому живучому народови на світі правно належить. Бесідника публика нагородила бурею оплесків.

Другий забрав голос о. шамбелян К. Курилло, який заохочував всіх до складання жертв для бідного і поневоленого нашого українського народу, що терпить невисказані муки під ляхо-татарським панованнем. По скінченню бесіди положив десять долярів на жертву. Потім зачали тиснутись всі до писарів, щоби також положити свою жертву. По скінченню збірки хор відспівав кілька патріотичних пісень, як „Ми Гайдамаки", „Гей там на горі Січ іде", „Не пора" і „Ще не вмерла Україна".

Позаяк у нас в той день кінчився „базар" в тій самій гали, люди лишилися на гали, до довго з п. Д-ром Целевичом розговорювали, давали ріжні запити, а Др. Целевич дуже обширно і вдоволяючо давав відповіди.

Збірку зложили: о. шамбелян К. Курилло 10.00; по 5.00: Григ. Гриньків, І. Гах, І. Мелиш і Г. Палінський; В. Форостій 4,00; І. Сидорович 3.00; по 2.00: Ю. Гура, І. Богдан, С. Карпінський, С. Войтович, В. Семків, І. Самуляк, С. Кушка, М. Сметанська, С. Кушнір, В. Рудий, М. Приймак, Ігнатій Стецюк, В. Оленчук; по 1.00: Осип Заремба, Є. Стойкевич, С. Пришлівський, В. Будник, М. Машків-ський, К. Дідур, Є. Килим, Братунь, Реблізант, Т. Козіна, С. Решетуха, В. Миськів, Т. Гах, З. Гура, В. Плахта, Є. Гура, Н. Снайчук, В. Коваль, С. Бурштинський, В. Дідур, В. Крушелевський, М. Гах, Є. Тимкович, Т. Кухар, В. Пітунів, В. Плотиця, Когут, Гр. Плотиця, Вовк, І. Гачок, С. Скрип, Луцишин, М. Качор, С. Симак, В. Шеремета, П. Круцько, М. Левицький, О. Макух, Г. Дісик, П. Нагорний, С. Юзьвяк, Андрій, І. Горгота, Є. Дідур, О. Гликва, Т. Новосадний, О. Боднар, С. Макух, В. Пиросько, В. Панькін, Г. Цьопик, Ю. Круцько, П. Судин, І. Грех, Ю. Гринда; по 75 цнт.: І. Новосадний; по 50 цнт.: Н. Н. пані Когут, Ю. Кульчицька, М. Кульчицька, М., Когут; дрібними датками 4.75. Разом $125.00, які вислано до головної канцелярії Обєднання.

Іван Сиродович, писар віча.

ЦАР МИКОЛА II. ПРО РОСІЙСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ

Із недрукованих записок царя.

Париська російська газета „Последнія Новости", видавана провідником кадетів Мілюковим, містить записки останнього Романова про дні перевороту.

„...Вчера довідався я, що Корнілов зрікся свого становища як головнокомандуючий петербурського військового округа. Сьогодня мусів уступити також Гучков. Це все сталося тому, що військові власти чулися за слабими супроти саветів робітничих депутованих. Що приготовляє доля нещасній Росії? Хай діється воля Господня над нами!

Сьогодня прийшов до мене несподівано Керенський. Був лише хвилину. Жадав, щоби я післав слідчій комісії якісь документи. Документи ці відносилися до внутрішньої політики Росії.

Сьогодня минуло три місяці, як ми повернули з головної кватири в Могилеві. Сидимо тепер тут під сторожею як арештанти. Перед обідом прийшла вістка, що на фронті зачалась знову офензива. Дай Боже, щоби вона змінило політичне положення...

Полковник Кобилінський просив мене, щоби я в присутности чужих не подавав руки і щоби не здоровив жовнірів. Траплялося, що жовніри на мої поздоровлення не відповідали і мовчали.

В Петербурзі вибухли заворушення... Чути грохіт гармат... Прибули з Кронштаду матрози і робітники. Вони хочуть зачати акцію проти провізоричного правительства. Панує повний хаос... Де ці люде, що сильною рукою могли би здержати цей рух? Осередок неспокоїв є в Петербурзі, а не в инших містах Росії...

Армія сповнила свій обовязок. Спокій привернено. В правительстві послідували зміни. Князь Львов демісіонований, Керенський то чоловік, якого потрібно в цей мент. Чим довше він стане на чолі правительства, тим воно ліпше...

Сьогодня був знову Керенський у нас і просив, щоби ми зогляду на неспокійний настрій, що панує в столиці, покинули Петербург і виїхали на південь...

Недобрі вісти з фронту. Відступ зпід Галича, то ганьба для нас... Сьогодня провізоричне правительство оголошує заяву: на фронті впроваджується кару смерти, а саме для тих, які допустилися зради... Боюся, що це запізно.

Я одержав віску, що три парляментарі з пятої армії біля Двинська почали передвступні переговори в справі передчасного заключення мира. Цього я не сподівався! Як могла ця большевицька сволоч зважитися предложити противникови мир, не спитавши народа, чи хоче він цього мира?

Вибухла революція... Хто зна, що принесе нам будучина? Сохрани Божеський дім і Росію..."

Кілька днів після цієї останньої записки вивезено царя Миколу II. і його семю з Петербурга до Тобольська.

ЧИ РИБИ МАЩТЬ ПАМЯТЬ?

І цим займаються природники. Одні кажуть так, инші сяк. Славний іхтіольоґ (природник, якого спеціяльністю наука про риби) Едінгер каже, що риби не мають памяти. Як примір цього подає факт, що риба, яку зловлено на вудку, коли вдалося їм втечи не памятають болю і зловляться і вдруге. Окснер є инакшої думки. Він другий славний іхтіольоґ із звісної океанографічної лябораторії в Мінхені (Баварія). Він, каже, що риба дасться зловити лише тоді, коли вудка замаскована. Коли риба не пізнає підступу, а відчуває голод, то заклює гачок. Колиж вудка не замаскована, то риба вдруге нелегко дасться зловити. То було би правильно, бо память є одною з прикмет розвинених сотворінь.

ДОРКА † САНДОВИЧ

членкиня тов. Українські Січі і У. Н. Союза, померла дня 25. січня 1924 р. о годині 9. рано.

Чесний Товариші!

Отсим ділимося з Вами сумною вісткою, що довголітня членкиня У. Н. Союза і членкиня тов. Укр. Січі, померла на ревматизм. Похорон відбудеться в сей понеділок, 28. січня о годині 9. рано на Службі Божій.

Проте обовязком Вашим є, яко товариша, взяти чинну участь в похороні і віддати свойй товаришці послідну прислугу. Вкінці уряд тов. Укр. Січи повідомляє Вас, щоби ви прибули в сей понеділок, 28. січня в 8., о годині 8.45 рано під ч. 259 Clinton Ave., Вест Сайд, один бльок іти West Side Ave. на ліво від Communipaw Ave. З долини треба взяти Montgomery кару, котра іде попри Clinton Ave. West Side, або Newark кару, але треба висісти на West Side Ave. Іти один бльок до Clinton Ave. на ліво. Хто з членів не прибуде і не возьме участи в похороні, заплатить кару.

ЗА УРЯД ТОВ. „УКР. СІЧ":

А. Кругляк, предс.;
Г. Павлин, фін. секр.;
Дм. Лазорко, рек. секр.;
С. Мушинський, кас.

ДОВЖИНА ЖИТТЯ

По обчисленням природників жиє: крокодиль 250 літ, слон 200, корол 150, крук 100 літ. Рузвелт каже, що найшов папуги, котрі перестунили вже 80-ий рік життя. Дарвін у своїх працях твердить, що верблюд жиє пересічно 50, щука 40, бик і олень 30, кінь 25, а стількох щиголь і посмітюх. Коротко жиють: безрога 20 літ, кіт 17, соловій, пес, лис 16, канарка, Горобець, коза 10 літ. Бжола-матка може дожити 9 літ, а бжоли робітниці живуть розмірно коротко, кілька тижнів до кількох місяців. Заяць, вивірка і паук жиють сім літ. На щастя є деякі мікроби, що жиють лише кілька хвилин. Колиб жили довше, знищили би весь людський рід.

НОВІ СЛОВА ІСУСА ХРИСТА?

Незнаний старохристіянський вірменський документ.

Англійський теольоґ д-р Р. Гарріс відкрив у славновізній бібліотеці Джон-Ріленда старо-христіянський вірменський документ. Д-р Гарріс каже, що то незнані досі Ісусові слова. Текст їх такий:

„Во істину, це є се, що сказав наш даруючий життя Господь: "Цей що є близько мене, є близько вогня; а цей, що є далеко від мене, є далеко від життя".

"І отсе знову сказав наш Господь: "Царство небесне, подібне до купця, який шукав дорогоцінних перел. І найшов він дорогу і гарну перлу; пішов він, продав своє майно й купив їх за її ціну" — Не треба бути аж надто вченим теольогом, щоби пізнати, що це друге слово, не є зовсім новим словом Ісуса. Це звісна притча з Маттея 13, рядок 45 і 46. Але друге слово вже трохи інакше. Його нема в Новому Завіті й є незнане. Зміст цих других слів і звук такі, що можна вважати їх правдивими. Але щось змістом нового вони не приносять. Порівнання Ісуса з життям находимо також в евангелії св. Иоана, а в св. Луки сказано теж (12,49) "Я прийшов кидати огонь на землю, і як хотів би я, щоби він горів уже!" Зрештою, нічого дивного, колиб айдено нові слова Ісуса. У згадному відкриттю д-ра Гарріса ходить про старохристіянський документ у вірменській мові, який уже був знаний, але ще не оцінили були його досі відповідно до його давнини і вартости. Є то вірменський переклад твору отця церкви Таціяна. Друковано його в монастирі св. Лазаря недалеко Венеції 1836 року Гарріс старається доказати, що твір цей дійсно праця від Таціяна а походить з II-го століття по Христі. Так значно збогачено би старохристіянську літературу, хоч це лише частина затраченого Таціянового твору про "христіянську досконалість" Цю затрачену працю згадує Климентій Александрийський. Він цитує з неї шитати у грецькій мові. Це доказ, що твір Таціяна появився на двох мовах, бо з вірменського тексту можна догадуватися, що при перекладі послугуваноcя старим сирійським текстом.

ЗАСОБИ ЗОЛОТА НА ЗЕМЛИ МЕНШАЮТЬ

Вчені обчислюють, що засоби золота на цілому світі зменшуються. Статистика числиться навіть і з часами, коли вже не буде золота... Копальні золота в Европі — Чехії, Семигороді, Карпатах — практично вичерпалися. Каліфорнія використана, на західнім побережу Північної Америки на марно пошукували аж по ледяну Аляску. Також Японія має вичерпні штольні. Золодайні поля є ще в Південній Африці. Та і Півд. Африка від сорок літ дає щорічно гірший продукт. В Австралії начислюють засобів сирого золота на 400 тисяч квадратових метрів, на 125 тон. Щє менше золота є в Алтайських горах, в Уралі, в Сибірі. Завдяки новим рослідам натраплено на золоті поклади в південній Індії й Суматрі. Сконстатовано, що найбільше золота (світової продукції) добуто в 1914-ому році, а саме на 500 міліонів долярів. Цікаве, що до "страченого" золота зачислює статистика: золото зужите на зубні пльомби, золото уживане для фотографування і т. зв. позолотний матеріял для книжок, позолочування металів і т. п.

ЯК ДОБУВАЄТЬСЯ РАД?

Тому яких два роки в Олен біля Антверпії (Бельгія) був невроджайний кусень землі. Там сьогодня стоїть велика фабрика й будується ціла робітнича кольонія. Розвивається нова вітка промислу — добування рада, рідкого елементу на всьому світу.

Богата знахідка рада в бельгійському Конгу, яка свого часу зачудувала весь світ, котрий з напруженнем слідкував пошукування на цьому полі. З цього часу є рада в довільній кількости, цього справдіщного рада, про який думали, що на всьому світі його ледви пів фунта. У цій фабричній околиці Олена розвинулося найживійше фабричне життя. Глядач, котрий бачить скільки то возів іде до фабрики, не повірив би, що вся скількість рада, яку можна видобути за цілий місяць, не є навіть більша як звичайна кістка цукру. Але вартість цього кусенька рада досягає вартости богато тисяч фунтів стерлінгів. Хто нині хотів би купити один грам цього дорогоцінного металю, мусів би заплатити за нього около тисячу фунтів стерлінгів. З 15 до 20 тон металю, який доставляють із Конга, одержується ледви один грам (пятнацять і пів зерна) рада. Ця ново-відкрита копальня рада, так дуже обильна в руду, з котрої добувається рад, що власники заколів у инших копальнях були приневолені здержати виконування, бо не могли конкурувати з бельгійським продуктом. Добування одного грама рада з яких двайцять тон мінерала, це робота, що вимагає найбільших трудів і засобів. Французька вчена Кірі перша тому 25 літ назад відкрила рад. Передше він був зовсім незвісний. Тому дійсно треба чудуватися її терпеливости й науковому досвідові. Найбільшу часть рада добуто за останні роки з заколів Карнона в Колорейдо й Юта. Кількість рада цих копалень далеко не дорівнує кількости рада, який тепер добувається в Конго. А саме із 700 тон карнонита добулося ледви один грам рада. Поклади рада в Конго є такі богаті в цей рідкий метал, що в 1923 році можна було знизити ціну одного грама рада з 21.000 фунтів стерлінгів на 15.000 фунтів.

Щож можна зробити з усім цим радом, який сьогодня вже продукують у збільшеній кількости? Є його стільки, що можна заспокоїти всі потреби в медицині. Чи можна енергію, яку дає рад, за час 2300 літ використати у хемії? Таким питанням займається все працьовники на полі науки радіо активного ділання світла. Тепер праціє рад виключно у лічничій ділянці. Та цим ще далеко не виповнив рад свого важного завдання. Як запевняють учені, будучина скоро покаже це, бо сьогодня дуже богато вчених спеціялістів займається досліджуванням сили, й ділання, та наслідків того ділання рада.

ВІК ЗЕМЛІ?

На це питання вчені дають ріжні відповіди. "Ексцельзіор" звідомляє, що в Норвегії відкрито печері старі шість міліонів літ. Цим льонським печерам приписують 286 міліонів літ, онтарійським 600 міліонів літ. В Америці найшли камені, яким приписують вік аж 1300 міліонів літ. Географи кажуть, що земля має вже 1000—2000 міліонів літ.

ЯК ЖИЛОСЬ НАШОМУ СЕЛЯНИНОВИ В ДАВНИНІ У СВОЇЙ ДЕРЖАВІ?

Від старих, непамятних часів наш нарід був все народом рільничим. Ще з часів, як "Русини" обняли в посідання ті урожайні простори нинішньої України та оборонили їх від ворогів, які осілись на Сході Европи. Український селянин був власником і господарем свого загону й за старої української держави Володимира Святого і за нової з часів козаччини, таксамо в найновіших часах українська держава пильно працювала над тим, аби земля дісталася нашому селянинови. Зате кілька разів насувалася на наш край ворожа туча а український народ тратив самостійність, чужа влада дбала в першу чергу о це, щоби землю, відібрати з його рук, а передати в руки чужинців кольоністів, що являвся разом з жовніром. Так було колись; і це запримічуємо на досвітках нашої історії. Так було вже й тоді, як перший раз втратили ми незалежність по упадку західно-української держави в XIV. віку.

Перенесімся тисячку літ взад і перейдім по нашій богатій землі! Від Карпатських гір на полудни аж по пинські болота на півночи, на заході від ріки Вислока, над якими лежить нині вже польське місто Ряшів (колись гранична українська твердиня Ришів) аж ген далеко на схід від Дніпра живе український народ. Його кольонії сягали під Тарнів і Краків. На сході наш славний город Тьмуторокань висунувся аж під Кавказькі гори і Чорне море. Наша держава була тоді наймогучіщою державою Східньої Европи. Влада наших князів сягала далеко на північ а жпо балтійські береги, на схід аж по ріку Волту, де на пів дикі племена, (з яких пізнійше повстав московський нарід) корилися й послушно платили дань. Перед могучістю нашої тодішньої держави дрожала стара, освічена Візантія та забігала її ласки. З України йшла в той час жива торговля, що збільшала богацтва краю, стягала до наших міст чужинців з цілого світа так, що тодішний Київ і наш славний Галич, були більшими містами, чим тогочасний Париж і Льондон. — Інакше й бути не могло, бо внутрі держави був лад, все ділялося по справедливости й правді а особу й майно чужинця наше право берегло як свого. Ніде у наших сусідів не було тоді ще писаного права. До такої освіти як ми вони ще не дійшли. Наші князі видали закони та назвали їх не правда й кривда строго каже "Руською Правдою", бо всяка рація.

Вся земля була була власністю місцевого населення. Навіть великих державних дібр не було, хіба лише около укріплених замків, де працювали воєнні полоненики, раби приписані до замку, і для княжого війська. На прочих, урожайних просторах господарив вільний селянин. Нічим він не ріжнився від чоловіка, що стояв блище князя, тобто від боярина. Селянин, званий смердом і боярин були повноправними горожанами в державі; один і другий йшов до війська, коли треба було боронити рідного краю, один і другий платив податок. Було то саме тоді, коли у західній Европі й під німцями, тоді для підтримання свого укріплення й для князя перебував у неволі від тоді, слідом за ним в Польщі, мужик попав вже у неволю шляхтича. Острі закони загально любленого князя Володимира Мономаха проти лихви точно означували, які відсотки вільно було брати від позичених грошей. Старі літописи записують, що князь Мономах особливо піклувався смердами-селянами, а вмираючи наказував своїм дітям, аби не позволили наложити на них панське, хоч би й своїх бояр, ярмо.

Український селянин господарив тоді на великих хуторах, які пізнійше звали у нас дворищами. Цілі великі родини вели спільну господарку. Нерaз, бувало на такім хуторі живе 40—50 душ під проводом найповажнішого мущини в роді; звідси його й старцем звали. Нераз й тільки тисяч моргів були спільною власністю роду, бо землі було досить. Всі здорові управляли ріллю, збирали сіно для худоби, випасали стада скота, а в літах, у природних або видовбаних дуплах заводили пасіки, звані бартами; полювали на звірину, якої в наших лісах було без ліку. При рідні працювали також воєнні полонянники-раби. По праву цілої тодішньої Европи були вони необмеженою власністю пана, а доля їх була безвиглядна, у нас трактували їх людяно, вчислили майже до рідні, звали їх челядю — звідси то ще й нині челядю називаємо наших слуг, і принятого, чужого найманта. Женився хтось, то невістку приводив на спільне господарство й за нею не брав ніякої землі. Дівчата, виходячи замуж переходили у другий рід без майна. Чужий парубок рідко приставав до роду й задства дівчиній хіба, що й сам не міг рід для свого пізнього, але тоді вже не мав тут ніякої власности, та й рідко приймали чужого ліще. парубка на підставі ухвали цілого роду. Принятий приймав імя жінчиного роду, а працюючи спільно набирав права до родового майна на рівні з другими. Весь маєток належав до цілого роду, тому продати або відступити комусь частину землі можна було лиш тоді, коли на це згодилися всі батьки родин — отже всі повнолітні і жонаті мущини роду. Коли рід розроджувався, тоді побіч добудовували нову хату, звану домом. — Під управу забирали ніким ще незаняті землі, там корчували ліс, осушували болота і з неужитку робили управну ріллю. Нераз родове дворище мало вже кільки домів-хат ставало малою оселею а все ще господарка була спільна. Та небавом зродилася охота ділитися землею і газдівством.

Пустих, ніким незанятих грунтів згодом вже не було а в третім чи в четвертім поколінню родів, що колись походили від спільного предка призабували про своє спільне походження, і — ставали собі чужими поділ прибутку видно не все задоволяв. За взаїмним порозумінням почали ділити між себе родову власність — ріллю, часто й сіножаті, лиш ліси, пасовиска та неужитки лишалися спільними, тепер вже громадськими. Таким лишилися вони й до нині оскільки на протязі шістьсот-літного поневолення, не забрали їх пани дідичі. Такий розклад спільної, родової господарки на одиничну відбувався у нас тому сімсот до вісімсот літ взад, десь за наших кзнязів Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха. Де земля була ліпша там сталося це скорше, де була гірша пізніше. Зібрав хто в своїх руках більше землі, скупив чи одідичив — ставав боярином. Було й на відворот, поділив боярин землю між більше дітей — ставали вони селянами — смердами. Тодішні селяни були так заможні, що могли рівнатися нинішному найбільшому дукови. Середні господарства мали около пятьсот нинішних моргів землі.

Деінде поміж селянські й більші боярські загони були порозкидані церковні й монастирські хутори, які духовні дістали в записах від князів і людий. На них жили й зелю обробляли раби та вільні люди, які не мали власного грунту, ні господарського інвентаря. За пай землі і визичений інвентар платили духовним чинш в збіжу або грошах. Нащі старі літописи передають, що й тим жилося не зле. Духовні не то що лагідно обходилися зі своїми рабами, але ще й впливали на світських людий при смерти, щоби хоч часть рабів робили вільними. Зате ті мали молитися за їх душі — звідси то й тих увільнених людий звали людьми за душними. Всі вони переходили під опіку церкви і звались також церковними.

Такто жилось селянинови на Україні у своїй державі; його положення відразу змінилося на гірше від коли Україна перший раз в XIV. в. стратила самостійність а й наш край перейшов під чужу владу. З дука, заможного господаря, вільного горожанина стає він халупником, підданцем, а вкінці звосім тратить землю. Про це як то наша земля стала не нашою напишемо другим разом.

(ч.)

ЗАПИСКИ З ДАВНІХ ЛІТ

Літопись улюблена форма дієписання від найдавнійших часів до самого порога XIX в. В давнійші часи, у середні віки, се була одинока й загально пануюча форма історичного досліду; пізнійше, як поширилася прагматична історія, літописання перейшло на другорядне місце, уступило дещо в тінь, але не занепадо до кінця, а противно навіть стало поширятися. Бо треба памятати, що крім голосних і признаних істориків, яких нотує історіографія, була ще ціла маса дрібних літописців, мало кому відомих, неславних і незамітних, які все таки віддавали свої сили історії. Се сільські панотці, черці ріжних монастирів, учителі, дяки, недокінчені студенти, що проживали на селі і серед провінціяльної глуші по свойому цікавилися життям і важнійші події записували „для памяти". В кождій майже церкві, на старих книгах у крилосі чи на хорах, знайти можна їхні літописні записки, короткі, ляконічні, маленькі літописи. Сі записки для великої національно-політичної історії приносять небогато. Сільські літописці рідко коли брали участь у подіях великого значіння, ще рідше мали відповідне знання і світогляд, щоби у сих подіях належно орієнтуватися. Але для льокальної історії сі записки мають своє значіння, бо дають такі звістки, які у великі історії не могли дістатися. Ще більше цікаві вони для характеристики давнього побуту і культури. В сих дрібних записочках, як у зеркалі, відбиваються люде старого часу зі своїми поглядами, інтересами, переживаннями і змаганнями. Все те люде малі і незамітні, але цікаві для нас якраз тим, що ми бачимо їх у щоденнім життю, при буденних заняттях і турботах.

При святі Різдва, коли думки наші так охотно ідуть у давні часи, бажаємо подати нашим читачам деякі з сих літописних записок XVII. до XVIII. віку.

Сільський літописець в першу чергу звертає увагу на явища природи. Вінже господар, — природа у своїх звичайних закономірних проявах його помічник і союзник; колиж у природі приходять несподівані зміни і заміщання, — літописець мусить їх записати.

І так він замічає всі незвичайні зміни температури в ріжних порах року. В деяких роках записані скорі зими, навіть у вересні. в 1730 р. місяця вересня 28. дня з неділі на понеділок упав сніг, тому і худоба в поле не ходила, бо лежав три дні; потім знова упав ще більший, місяця жовтня 2. дня. Тоді багато попсував людям в полі, захопив гречки не тільки в копах, але і на покосах багато привалив, так і зимовала; лежав той сніг кілька неділь". Зате в січні тойж зими „перед Стрітенням Христовим блискавки були, також греміло опівночі".

„1644 р. на Покров Пр. Богородиці великий сніг упав, що й доми по містах і селах і в лісі дерева поломив". „1729 р. зима велика дуже і людей багато погибло по дорогах; сніг перед Покровою упав". В деяких знов роках зими були незвичайно лагідні. „1677 р. на Різдво Христове люде босо ходили, так було тепло". Але деколи знов по теплій зимі приходила холодна весна і морози протягалися аж під літо. „Року 1696 снігу не було місяця січня і лютого. Птиця повилітала в марті на стави. Перший сніг упав перед Благовіщеннєм і цілий тиждень такі морози були, що аж птиця по дорогах гинути мусіла; а другий сніг був на Благовіщення, але до третього дня стопився".

„Року 1662 в місяці маю дня 8 і 9 морози ударили і поморозили нінащо в полі збіже, також садовина нінащо пішла", — в иншій околиці „місяця мая дня 20 мороз був великий, жито попсував і сніг був великий; жито кошено а гречку сіяно". „1684 р. був мороз на дві неділі перед св. Петром і поморозило в полі гречки, проса і ячмені наразило". „1684 р. були морози по Божім Тілі такі великі, що садовини померзли".

Таксамо грізним живлом є вода. Повені приносять деколи величезні шкоди. В 1700 р. Дністер розлив так широко води, що потонуло богато людей і худоби. „Навіть з гір вода несла потоплених людей, хати і шляхотські коляси". В Самборі вода забрала два млини, люде утікали на дерева, на оболонях тяжко було „згрунтувати" конем.— „Року 1735, дня 25 липня була повінь велика, котра мало не рівналася до першого потопу і найменші ріки дуже порозливали, села, будинки поруйнували, побрали, людей дуже багато потопили, по дорогах вода перекопів багато поробила. Містечко Тирашу волоську вода цілком зруйнувала, доми з грунтом позабирала, міщан витопила; і инших сіл багато поруйнувала. Взагалі нема памятки, щоби таку руїну вода з рік могла коли учинити".

Зчаста навідувало наші землі нечуване тепер нещастя, саранча. Записки про її появу стрічаємо що кілька літ. „Саранча року 1601 — дня памяти", читаємо коротку звістку. „1648 року і слідуючого саранча їла, а 1650 згинула". Дуже велика саранча появилася в серпні 1690 р.: „ішла як війско полками", „ішла через чотири тижні така густа, що облаки закривала": трівала вона аж до зими. Нові приходи саранчі були в 1706 і 1709 — перед тим були затьміння сонця й оба явища вязано разом; в 1711, саранча була без крил. В роках 1747 до 1750 грізний гість відвідував нас щорічно. Між иншим вивелася в борі коло Лешнева; палено її, як ще була мала і „піша", утікала на сосни. В записці 1748 р. із Стрия читаємо, що за саранчою гнався „тумул великий бузьків"; з міста виходила проти комашні процесія; саранча звернулася тоді в иншу сторону, „побачивши се священик і люде, що спускається на стрийську царину, обернулися з процесією напротив неї, спішно ідучи з набоженством і та саранча з божого „десперменту, повернулася поза дуброву"...

Через такі ріжнородні елементарні нещастя, а ще як до них причинилася війна, на край приходив недостаток і голод. В 1650 р. „настав голод великий: люде кору з липи дерли, з половою мішали і мололи і з того хліб їли; жінки пси ловили та їли, і деякі навіть трупи і діти свої"... В 1674 р. „голод був великий, по дорогах люде умирали".

Тоді ще, тому що „біда сама одна не ходить", являлися ще й заразні недуги, особливож страшне морове повітря, що сотками брало жертви в людях. Так маємо записане повітря в Стрию 1646 р., потім в ріжних околицях в роках 1650—162 і 1656—1657 підчас Хемльниччини; з монастирських літописів знаємо, що померло тоді багато монахів. Пізнійше знов принесли повітря Шведи в 1704—1705 р. „Року 1705 було повітря в Бірчі на св. Івана, в той час там умерло людей ріжного народа, руського, польского і Жидів триста шістьдесять". „А те повітря панувало два роки, страх тоді був великий, плач, лямент..." В 1714 р. було морове повітря від Поділля аж по Львів, „так люде умирали, як би хто підтинав". Подібні записки є з років 1719—1721, 1737, 1760, 1770, 1773. З 1737 р. „в один діл ховали людей на раз по пятьдесять".

З военних часів у сільських літописах записані звичайно події місцеві, — цінні для льокальної історії. Є серед них деякі трагічні переживання з околиць, які навістила війна.

Підчас нападу 1672 р. Татари загналися аж під Ряшів і забрали велику силу людей, що поховалися в лісах. „Тодіж і отця Івана, попа розборського молодого взяли з жінкою і 2 дітей і занесли їх під Комарно. Там зпід Комарна його жінка вийшла, а його стяли і хлопчика одного, на імя Самуіла кинули під Комарном, але не довго жив і умер, другого на імя Петро в полі кинули й того немає".

З острахом згадувано побут Шведів у Львові 1704 р. Шведи Львів зруйнували, взяли срібло, золото з церков, пекли Жидів, вішали за бороди, прибивали за руки до стіни, що аж їм бороди зі щоками відривалися; а людям убогим нічого не робили. Малехів, Ляшки, Сороки спалили за те, бо розбили хлопи Шведа, — забрали гроші, сукна та ще матерії всякої набрали". „Як відійшов Швед від Львова, — бо бавився під Львовом чотири неділі, — то вимер люд, так що осталася тільки сама біднота; хиба котрі повтікали до инших міст, до Камянця, то ті зістали і то не всі, бо инші померли і на дорогах; в Самборі не зісталося людей, тільки 6 господарів в місті..."

Перед кождим нещастям, — чи то була війна чи повінь, саранча чи повітря, — появлялися знаки, що віщували лихо і давали осторогу.

Велике враження робили явища на небі.

Затьміння сонця обсервовано деколи дуже докладно. „Сонце мінилося 1748 р. місяця липня дня 14. в годині 12, в саме полудне, і тьма примрачна на небі була від північної сторони, — ніби кінська підкова чорне стало, так само обернулося від полудня, потім довкола чорне, краєм ніби шнурком жовте, по середині ніби фійолетне, як таріль оберталося скоро; так мінилося дві годині, на третій вияснилося чисто". Згадки про затьміння сонця маємо ще з 1647, 1654, 1700, 1703, 1706, 1749, 1760, про затьміння місяця 1729, 1737, 1748.

Ще більше зачудування викликала поява комет. „Року 1664 від дня 4. грудня до місяця квітня стояла на небі велика звізда з мітлою". „1680 р. грудня 18. в суботу комета була настала, мітла велика і трівала довго", або в иншій записці: „В місяці грудні появилася комета велика на заході, про яку автрольоґи говорили, що її довжина мала 675 миль. Знова маленька комета показалася". „1719 р. зоря огниста з промінням від заходу на схід ішла як дим місяця грудня дня 12." „1730 р. місяця лютого знаменіє огнисте бачено було на небі, ішло від захода на схід, блакитне, біле і як дим перемінялося"; в иншій записці: „Полумя через усе небо від сходу на північ і від півночі на полудне стало". „1735 р. 12. листопада була комета від сходу сонця до заходу, була червона і біла, так трівала годині чотири". „1768 р. комети на небі ставали в ріжних знаках".

Рідше замічалося трясення землі. „Року 1738, місяця марта 6, з понеділка на второк, в ночі, було годин дві добрих — з початку ніби загриміло, а потім земля тряслася, по хатах стіни, столи, лавки рухалися, — але не всі теє люде чули, бо вже позасипляли". „Року 1754, місяця вересня дня 16. земля тряслася в суботу вечером, так, що вози на рівній землі перевертались, горшки в печі з водою, — або денебудь двері незамкнені або ворота самі відчинялися і запиралися".

Врешті лякали народ ріжні таємні знаки, яких і сьогодні не вміємо пояснити. „1670 р. у Львові прогностик був, — попід вал била кровава вода". „1717 р. в місяці липні явилося якесь незрозуміле писання червоне по ріжних містах і селах, одначе не по всіх а по деяких домах".

Др. Ів. Крипякевич.

КРИК СЕЛА.

(Докінчення).

Платили. Волосні, сельські, земські, государственні, подушне. От бачите скільки платили. Але того, щоб ото за містове платили, то того не було. В старі часи нас стригли добре, але уміючи...

— Або, наприклад, — продовжував далі Коливошка, — податки на торговців. Грець вас знає, скільки ви там на них накладаєте, а серед людий поголоска йде. Питав я кой-кого, для чого це. Каже, що цим хочуть "лишки з буржуїв зрізати", щоб вони, мовляв, жирком не обростали наново. А мені здається, що ви нічого не виграєте від цього. Ви на нього накладаєте, а він на нас. Так що торговець, все одно, своє візьме. А коли його спитати, чому крам дорогий, то він вам каже:

— Ваша власть на мене такий податко наклала, що я не можу дешевше торгувати.

— Так він же бреше. То він навмисне таку агітацію пускає ...

— От ви і докажіть, що бреше. Але як, на вашу думку, хіба торговець не візьме свого проценту? Візьме. А селянин кректе. От у вас і виходить: не вмер, так змерз. Так то товаришу. От ви і обясніть чому це так робиться. Хіба не можна так, щоб налоги поменшити, або щоб кооперація йому, торговцеві, конкуренцію робила. А так, як зараз, то по щирости вам кажу, нічого у вас не виходить. Не клеїться це діло. Ви на буржуїв, а вони на мужиків. Виходить, що врешті селянин тільки і страждає ...

III.

Уже давно перестав шуміти самовар. Випито чай. На дворі ніч глуха стояла, темними очима заглядала у вікна. А Коливошка сидів насупроти мене і все допитував.

— От скажіть ви мені, хто це за розумний такий зявився, що червонець вигадав. У нас тут у Зміях довго про це думали. І знаєте, до чого додумалися? Що це контрреволюціонери вигадали! Підмалювалися під большевіцьку партію і вигадали. Буржуям від червонця користь, вони знову собі капітали збивають, а нам, селянам заріз.

— Ви кажете, що червонець, все одно, що золото, в ціні не падає і для держави це необхідна річ тепер. Розумію. А чому ви так не зробите, щоб гроші не падали. З цим питанням прямо нещастя якесь. Ми ніяк не можемо додуматись в чому воно причина. А по нас це бе, та ще й як бе. Наприклад, я продав хліб, думаю собі чоботи купити, а дивись, червонець підскочив і у мене замісць на пару, тільки на один чоріт, грошей вистарчає. Отби бажано було, щоб і це було зясовано. Хто червонець вигадав? І для чого? І чому з червонцем ходять і такі гроші. І то гроші, і то гроші. І то бомажка, і то бомажка. Але одна в ціні, а друга нікуди. Заплуталися ми з цими грішми, чисто заплуталися...

— Або так. У місті всі добре одягнуті ходять, а ми по селах грішним тілом світимо. І не роблять, і добре ходять. смачно їдять. Питання: звідки вони беруть. На горбі селянина їздять. Ну, хай буржуї, а то і ваші товариші, комуністи попадаються. І до нас доходять ріжні чутки. Йому коні там для служби, а він жінок катає. В шляпи нарядить і катає. Хіба це по комуністичному? Хіба це ваша совість подозволяє ...

Подивився на мене і знову: — знаю я також і таких товаришів, чи то вони комуністи, чи ні, у нас все одно товариші, що випють добре, а потім по голому пузі. "Ах, ви, сені"... вибивають. Вроді, як на бубен ...

Як на це ваша партія дивиться?

— Так само і з податком. І тут у мужика ріжні думки зявляються. Їхали ми якось податок здавати. Ідемо, значить ми шляхом, а на зустріч дядько, знайомий ще мені.

— Що везете? питаємо.

— Митлицю...

— Яку у чорта митлицю. Ясно, що податок возив. Думаємо, що глузує дядько.

— А ну покажіть...

Розвязав мішок, дивимося, жито.

— Та цеж жито, — говоримо.

— І по вашому жито і по моєму жито, а в заготконторі говорять що митлиця. Тепер, мабуть тільки в Америці і є справжне жито.

— А ви знаєте, що було біля заготконтор. Жито через конденцію не приймають, а тут же спекулянти крутяться, теж саме жито купують і ціну дають такуж, як і контора. От тут у мужиків і недовіря зявляється. Кажуть може стачка між служащими та спекулянтами є. От ви спробуйте переконати дядька, що цього немає...

— Ми то податок здали, ждемо краму дешевого, а нам на страховку окладні листи приносять. У мене от страховка більше половини окладу виносить. Думаєте, що ми не розуміємо користи від страховки. Чудесно розуміємо. Так не сила наша. От чому біда! Тягло слабе. Дядьки, замісць подяки вам, ходять один до одного з окладними листами та матюкаються. От такі? то діла-то... Що ви на це скажете. Темнота наша селянська, звичайно, в цьому винна, але і ви щось мусите зробити... Мусите...

IV.

І справді, що ви скажете? Звичайно, можна сказати багато. На кожде запитання дати докладну відповідь.

Але не забуваймо, що тої відповіді нікому дати.

— Нікому обяснення дать, — як казав Коливошка.

Виходить, що "обяснення" дати треба. А крім того, треба рішуче взятися за винищування отих ріжних "дрібниць", як наприклад, містове, яке по суті великої користи й прибутку державі не дає, а селян дратує.

А найголовнійше, найпотрібнійше, це, всебічне вивчення селянського господарства. Яке воно може узяти на себе "тягло".

Бо без цього вивчення наші найкращі заміри не досягатимуть мети і ми все будемо танцювати на одному місці.

("Вісти" ч. 280)

Петро Лісовий.